

POSTMODERN IDENTITET INQIROZI: VIKTOR PELEVIN VA O‘TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA SHAXS OBRAZINING QIYOSIY TAHLILI

Toshev Dilshodbek Tolmasbek o‘g‘li

O‘zbekiston Davlat Jahon tillari Universiteti

Ilmiy bo‘lim xodimi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20036850>

Abstract. This article examines the phenomenon of identity crisis in postmodern literature and its artistic representation through a comparative analysis of the works of O‘tkir Hoshimov and Viktor Pelevin. The study reveals that while Hoshimov’s works construct identity through socio-cultural and moral values, Pelevin represents it as fragmented and deconstructed within a simulated reality.

Keywords: postmodernism, identity crisis, representation, V.Pelevin, O‘.Hoshimov.

Аннотация. В данной статье рассматривается феномен кризиса идентичности в постмодернистской литературе и его художественная репрезентация на основе сравнительного анализа произведений О‘ткира Хошимова и Виктора Пелевина. Результаты исследования показывают, что в творчестве Хошимова идентичность формируется на основе социокультурных и нравственных ценностей, тогда как у Пелевина она представлена как фрагментированная и деконструированная в рамках симулированной реальности.

Ключевые слова: постмодернизм, кризис идентичности, репрезентация, В. Пелевин, О. Хошимов

Annotatsiya. Mazkur maqolada postmodern adabiyotda identitet inqirozi fenomeni hamda uning badiiy representatsiyasi O‘tkir Hoshimov va Viktor Pelevin asarlari qiyosiy tahlili asosida o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Hoshimov ijodida identitet ijtimoiy-madaniy va axloqiy qadriyatlar asosida shakllansa, Pelevin asarlarida u simulyatsiyalangan reallik doirasida fragmentatsiyalangan va dekonstruksiya qilingan holatda namoyon bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: postmodernizm, identitet inqirozi, representatsiya, V.Pelevin, O‘. Hoshimov

Kirish. An‘anaviy realizmda shaxs yaxlit va barqaror subyekt sifatida qaralgan bo‘lsa, postmodernizmda identitet fragmentatsiyalangan, o‘zgaruvchan va konstruktiv hodisa sifatida talqin qilinadi. Bu jarayon globalizatsiya, texnologik rivojlanish va madaniy pluralizm bilan chambarchas bog‘liqdir. Mazkur maqolada O‘tkir Hoshimov va Viktor Pelevin asarlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – turli madaniy kontekstlarda identitetning badiiy representatsiyasini aniqlash va ularning o‘ziga xos xususiyatlarini ochib berishdir.

Nazariy asoslar. Postmodern identitet tushunchasi bir qator nazariy yondashuvlar orqali izohlanadi. Jean Baudrillard simulakr nazariyasida zamonaviy jamiyatda reallik o‘rnini belgilar tizimi egallashini ta’kidlaydi (Baudrillard, 1994). Michel Foucault esa identitetni diskurslar orqali shakllanuvchi hodisa sifatida ko‘rsatadi (Foucault, 1972). Jean-François Lyotard ga ko‘ra, postmodern davrda “katta narrativlar”ning inqirozi identitetning barqarorligini izdan chiqaradi (Lyotard, 1984). Shuningdek, Stuart Hall identitetni doimiy ravishda shakllanib boruvchi ijtimoiy konstruktsiya sifatida talqin qiladi (Hall, 1996).

Viktor Pelevin ijodi postmodern identitet inqirozining yorqin namunasi sifatida qaraladi. Uning Generation P (Pelevin, 1999) romanida reklama va ommaviy madaniyat orqali shakllangan sun‘iy identitetlar tasvirlanadi. Qahramonlar o‘z “men”ini yo‘qotib, media tomonidan yaratilgan rollarga moslashadi. “Chapaev and Void” (Pelevin, 1996) romanida esa

reallik va illyuziya o'rtasidagi chegaralar yo'qoladi. Qahramonning mavjudligi bir vaqtning o'zida bir nechta ontologik makonlarda kechadi, bu esa identitetning barqaror emasligini ko'rsatadi.

Pelevinning keyingi asarlarida, jumladan "iPhuck 10", identitet texnologik diskurs bilan bog'lanadi. Sun'iy intellekt obrazlari orqali inson ongining o'zi ham konstruktiv va simulyativ ekanligi ochib beriladi. Bu esa Baudrillardning giperreallik konsepsiyasiga mos keladi.

O'tkir Hoshimov ijodida identitet masalasi realizm an'analari doirasida yoritiladi. Uning "Dunyoning ishlari" (Hoshimov, 1982) asarida shaxs identiteti oilaviy muhit va milliy qadriyatlar orqali shakllanadi. Ayniqsa, ona obrazi axloqiy identitetning asosiy tayanchi sifatida tasvirlanadi. "Ikki eshik orasi" (Hoshimov, 1994) romanida esa identitet tarixiy va ijtimoiy jarayonlar bilan bog'liq holda ochib beriladi. Urush va ijtimoiy o'zgarishlar fonida insonning ma'naviy qadriyatlari sinovdan o'tadi. Hoshimov qahramonlari uchun identitet inqirozi destruktiv emas, balki rekonstruktiv xarakterga ega. Ular o'z "men"ini yo'qotmaydi, aksincha, uni qayta anglaydi va mustahkamlaydi.

Viktor Pelevin va O'tkir Hoshimov ijodi o'rtasidagi farqlar, avvalo, identitetning badiiy talqinida yaqqol namoyon bo'ladi. Pelevin asarlarida identitet fragmentatsiyalangan va barqarorlikdan mahrum bo'lib, subyekt o'z "men"ini aniq belgilay olmaydigan holatda tasvirlanadi. Bu holat postmodern nazariyaga xos bo'lgan dekonstruktiv yondashuv bilan bog'liq bo'lib, unda shaxs yaxlit mohiyat sifatida emas, balki turli diskurslar kesishmasida shakllanuvchi ko'p qatlamli konstruktsiya sifatida talqin qilinadi. Hoshimov ijodida esa aksincha, identitet ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar asosida shakllanadigan nisbatan barqaror hodisa sifatida ko'rsatiladi. Uning qahramonlari ichki ziddiyatlarni boshdan kechirsa-da, o'zligini yo'qotmaydi, balki uni mustahkamlashga intiladi. Shuningdek, qahramonlar tipologiyasida ham keskin farq mavjud. Pelevin qahramonlari "yo'qolgan subyekt" sifatida namoyon bo'lib, ular ko'pincha tashqi kuchlar – media, texnologiya yoki ideologiya – ta'sirida shakllanadi. Ular o'z mavjudligini shubha ostiga qo'yadi va identitetini aniqlashda qiyinchilikka duch keladi. O'.Hoshimov qahramonlari esa axloqiy subyekt sifatida tasvirlanadi: ular jamiyatdagi o'rni va ma'naviy mas'uliyatini anglaydi, qarorlarini qadriyatlar asosida qabul qiladi. Bu esa ularning identitetini mustahkamlaydi. Yondashuv nuqtai nazaridan V.Pelevin postmodern estetika doirasida ishlaydi. U ironiyaga, parodiyaga va dekonstruksiya yaga murojaat qilib, mavjud ijtimoiy va madaniy tizimlarni tanqid qiladi. Hoshimov esa realizm an'anasiga tayangan holda, hayotiy voqealarni ijtimoiy va axloqiy kontekstda tasvirlaydi. Uning asarlarida badiiy haqiqat hayot haqiqatiga yaqin turadi. Pelevin va Hoshimov ijodi turli madaniy makonlarni aks ettiradi. Post-sovet jamiyatida ideologik vakuum identitetning parchalanishiga olib kelgan bo'lsa, o'zbek jamiyatida an'anaviy qadriyatlar identitetni saqlab qoluvchi omil sifatida xizmat qiladi. Zygmunt Bauman ning "suyuqlik" nazariyasiga ko'ra, zamonaviy jamiyatda identitet doimiy o'zgarishda bo'ladi (Bauman, 2000). Bu fikr Pelevin ijodida to'liq aks etadi, ammo Hoshimov asarlarida bu jarayon nisbatan barqaror shaklda namoyon bo'ladi.

Xulosa. Pelevin va O'.Hoshimov ijodi turli madaniy va falsafiy paradigmalarni aks ettiradi. Pelevin zamonaviy jamiyatdagi identitet inqirozini fragmentatsiya va simulyatsiya orqali ifodalasa, Hoshimov insonning o'zligini saqlab qolish va mustahkamlash imkoniyatlarini ko'rsatadi. Shu jihatdan, Hoshimov ijodi postmodern identitet inqiroziga nisbatan muqobil – barqaror va axloqiy asoslangan identitet modelini taklif etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, postmodern adabiyotda identitet inqirozi turlicha badiiy shakllarda ifodalanadi.

Pelevin ijodida identitet fragmentatsiyalangan va dekonstruksiya qilingan bo'lsa, Hoshimov asarlarida u ijtimoiy va axloqiy asosda qayta tiklanadi. Shu tariqa, ikki yozuvchi ijodi zamonaviy insonning o'zligini anglash muammosini turli badiiy paradigmalarda orqali yoritadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Baudrillard, J. (1994). Simulacra and simulation. University of Michigan Press.
2. Bauman, Z. (2000). Liquid modernity. Polity Press.
3. Foucault, M. (1972). The archaeology of knowledge. Pantheon Books.
4. Hall, S. (1996). Who needs identity? In S. Hall & P. du Gay (Eds.), Questions of cultural identity (pp. 1–17). Sage.
5. Hoshimov, O. (1982). Dunyoning ishlari. G'afur G'ulom Publishing.
6. Hoshimov, O. (1994). Ikki eshik orasi. Sharq.
7. Lyotard, J.-F. (1984). The postmodern condition. University of Minnesota Press.
8. Pelevin, V. (1996). Chapaev and void. Vagrius.
9. Pelevin, V. (1999). Generation P. Vagrius.